

Список використаних джерел:

1. Зайцев А. Дело по душе: Кто поможет найти его человеку? Нужны специалисты-психологи, социологи, но профессионалов, столь необходимых нам, практически не готовят / А. Зайцев // Известия. – 1988. – 3 мая.
2. О преступлениях и наказаниях; перевод с итальянского Ч. Беккариа / сост.: Юмашев М. Ю.; пер.: Маринин Ю. М., Черданцев Г. В. – 5-е изд., испр. и увелич. – М.: Стелс, 1995. – 304 с.
3. Криминология: учебник / Алимов С. Б., Антонян Ю. М., Бузынова С. П. и др.; под ред.: Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. – М.: Юристъ, 1995. – 512 с.
4. Гумін О. М. Проблеми боротьби з наркотизмом серед засуджених у виправно-трудових колоніях: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право і криминологія; кримінально-виконавче право» / О. М. Гумін. – К., 1997. – 18 с.
5. Миляева Е. В. Предупреждение наркотизма в учреждениях уголовно-исполнительной системы: дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Миляева Елена Владимировна. – М., 2002. – 201 с.
6. Музика А. А. Наркоманія і незаконний обіг наркотичних засобів як злободенна проблема національної безпеки України / А. А. Музика, О. П. Горох // Протидія наркозлочинності: вітчизняний та міжнародний досвід співпраці правоохоронних та судових органів: матеріали Українсько-німецької науково-практичної конференції (м. Донецьк, 26-27 травня 2011 року). – Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 7–12.
7. Павленко Р. М. Попередження органами внутрішніх справ незаконного виробництва наркотичних засобів та психотропних речовин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Павленко Роман Миколайович. – К., 2004. – 201 с.
8. Молодежь и наркотики: доклад исследовательской группы ВООЗ по злоупотреблению наркотиков среди молодежи / Женева, 22-28 октября 1971 г. – Женева: ВОЗ, 1974. – 59 с.
9. Аванесов Г. А. Криминология / Аванесов Г. А. – М.: Академия МВД СССР, 1984. – 500 с.

Топчий О.Ю.

викладач,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ**

Контрабанда як склад злочину розглядалась у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених: С.А. Гадойбоева, В.О. Владимірова, Ю.Г. Кісловського, М.П. Карпушина, О.М. Омельчука, О.В. Процюка, В.В. Сіленка, Ю.І. Сучкова та ін. Вагомий внесок у розробку окремих криміналістичних методик та визначення елементів криміналістичної характеристики зробили відомі вчені-криміналісти Т.В. Авер'янова, Ю.П. Аленін, О.Я. Баєв, Р.С. Белкін, В.П. Бахін, А.Ф. Волобуєв, В.Г. Гавло, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, М.В. Салтевський, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та ін. На рівні дисертаційних досліджень здійснювалася також й розробка методики розслідування контрабанди

В.М. Шевчук або визначення особливостей доказування обставин учинення контрабанди Л.М. Білецька, М.І. Костін.

Об'єктом нашого дослідження є визначення основних елементів криміналістичної характеристики контрабанди. Предметом дослідження є удосконалення криміналістичної характеристики контрабанди.

Найбільш дискусійним у теорії криміналістичної характеристики є питання про якісний та кількісний склад елементів криміналістичної характеристики злочинів. Видатний вчений Л. О. Сергєєв одним з перших виділив такі її елементи: особливості способів і слідів певних видів злочину, обставини, що характеризують учасників злочинів, та їх злочинні зв'язки об'єктивний бік, час, місце і обстановку вчинення злочинів; об'єкт замаху та інші, а також взаємозв'язок вказаних чинників [6, с. 358].

На думку С. П. Мітрічева, «при вивченні методики розслідування окремих видів злочинів слід звертати увагу на типові ознаки, що мають криміналістичне значення на особливості даного виду злочинів, що виражаються у способах вчинення злочинів характерних слідах, професіональних і злочинних навиках злочинця, тобто на все те що є типовим загальним і включається у криміналістичну характеристику злочинів. Видова криміналістична характеристика повинна мати найбільшу кількість ознак, що мають криміналістичне значення». Отже, не розкриваючи загального поняття криміналістичної характеристики, дослідник визначив її зміст і назвав основні взаємопов'язані складові: спосіб вчинення злочину, сліди, що залишаються злочинцем, особа злочинця. При цьому автор наголошував, що цими елементами зміст криміналістичної характеристики не вичерпується, оскільки вона охоплює найбільшу кількість ознак, що мають криміналістичне значення [3, с. 29-30].

В. Г. Танасевич і В. О. Образцов виділили наступні елементи криміналістичної характеристики: а) спосіб вчинення злочину; б) обстановку вчинення злочину; в) умови охорони об'єкта від замаху (включаючи характеристику осіб, пов'язаних із забезпеченням недоторканності благ, на які вчинено замах); г) маскування, направлене на приховання слідів злочину і осіб, що його вчинили; д) особу злочинця і спосіб його поведінки до і після вчинення злочину [2, с. 18].

Своє бачення змісту криміналістичної характеристики запропонував В. К. Гавло, який виділив ситуацію, що виникла перед вчиненням злочину; спосіб злочину (підготовка, вчинення, приховання); слідчу реальну ситуацію, що склалася на момент порушення кримінальної справи; ситуацію розслідування на початковому етапі, на момент пред'явлення обвинувачення і після нього [2, с. 20].

До елементів криміналістичної характеристики С. І. Винокуров відніс типові ситуації вчинення злочину, спосіб вчинення злочину; слідчі (типові) ситуації; коло обставин, що підлягають встановленню на першочерговому етапі розслідування [2, с. 19].

З цього приводу О. Г. Філіппов до переліку основних елементів криміналістичної характеристики включив: а) безпосередній предмет злочинного замаху; б) спосіб вчинення і приховання злочину; в) обставини, при яких готувався і був вчинений злочин (час, місце, умови охорони об'єкта

і т.п.); особливості слідів, що залишаються злочинцем (механізм слідоутворення в широкому розумінні); особа злочинця і потерпілого (включаючи і мотиви злочину) [2, с. 21].

А. І. Баянов виділив п'ять елементів криміналістичної характеристики, зокрема – спосіб підготовки, вчинення і приховання злочину, предмет і наслідки злочинного замаху, особа потерпілого, особа злочинця, мотив і мета вчинення злочину [2, с. 21].

На думку Р. С. Белкіна, до криміналістичної характеристики повинні входити: характеристика вихідної інформації, система даних про спосіб вчинення, приховання злочину та типових наслідків його застосування; особу ймовірного злочинця та ймовірні мотиви і мета злочину; деякі обставини вчинення злочину (місце, час, обстановка) [1, с. 12].

Ще більше коло елементів криміналістичної характеристики виділив І.П. Лузгін: а) типові способи вчинення і приховання злочинів, знаряддя злочину, що використовуються, послідовність дій; б) типові умови кримінальної ситуації (місце, час, погодні та інші умови); в) типові чинники, що детермінують вибір способів і умов підготовки, вчинення і приховання злочинів, мотив і мета діяння, г) стійкі особливості об'єкта (предмета) замаху, що впливають на підготовку, вчинення та приховання злочину; д) типові сліди та документи як матеріальні джерела інформації, особливості їх утворення, знищення, приховання, взаємні зв'язки слідів; е) найбільш ймовірні свідки; є) особливості особи злочинця, потерпілого, свідка, чинники, що впливають на формування їх показань і поведінки під час слідства; ж) характер і розмір збитків [2, с. 17].

Основними елементами криміналістичної характеристики О.Н. Колесніченко називає сукупність ознак, що визначають: а) спосіб підготовки, вчинення і приховання злочинів; б) місце, час, обстановку, знаряддя і засоби вчинення злочину; в) предмет замаху; г) особу злочинця; д) особу потерпілого; е) сліди злочину (в широкому розумінні) [19, с. 118].

І в останніх роботах учених-криміналістів немає єдиного погляду на елементи криміналістичної характеристики. Так, А. Ф. Лубін структурними елементами криміналістичної характеристики вважає: а) суб'єкти (суб'єктивні чинники); б) ситуацію (об'єктивні чинники); в) способи виконання злочинних дій; г) сліди злочину (джерела інформації) [2, с. 18]. М. П. Яблоков виділяє такі елементи криміналістичної характеристики: а) дані про спосіб вчинення злочину; б) дані про механізм вчинення злочину; в) обстановку вчинення злочину; г) дані про властивості особи як суб'єкта; д) дані про особу потерпілих [7, с. 34]. В. О. Образцов, виходячи з того, що злочин – це цілісна система діяльнісного типу, елементами криміналістичної характеристики злочину виділяє суб'єкт (суб'єкти), об'єкт впливу, мотив, мету, завдання, засоби досягнення мети, механізм (технологія) реалізації мети, результат злочину (наслідки і сліди) [4, с. 104]

Криміналістична характеристика контрабанди являє собою узагальнену інформаційну модель систематизованого опису типових, криміналістично значущих ознак, що мають істотне значення для з'ясування, розкриття, розслідування і попередження контрабанди.

Криміналістична характеристика контрабанди розглядає чотири її елементи: предмет безпосереднього посягання, спосіб вчинення злочину, слідову картину та особу злочинця.

Чинне законодавство України до предметів контрабанди відносить: 1) культурні цінності; 2) отруйні; 3) сильнодіючі; 4) вибухові речовини; 5) радіоактивні матеріали; 6) зброю (крім гладко ствольної); 7) боєприпаси; 8) спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації; 9) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори; 10) фальсифіковані лікарські засоби.

За останні роки криміналістична характеристика злочинів посіла належне місце у науці і практичній діяльності з розкриття злочинів. Даний термін широко використовується в теоретичній, методичній та навчальній літературі.

Відносно визначення поняття криміналістичної характеристики злочинів то в наці немає єдиного поняття. Аналіз визначень криміналістичної характеристики злочинів дозволяє зробити висновок про існування трьох найбільш поширених підходів до її визначення через: 1) вказівку на зміст криміналістичної характеристики злочинів; 2) перерахування складових її елементів; 3) вказівки на її зміст і роль для теорії і практики.

Найбільш дискусійним у теорії криміналістичної характеристики є питання про якісний та кількісний склад елементів криміналістичної характеристики злочинів. Аналіз позицій науковців з даного питання показує, що більшість авторів називають 4-5 елементів, причому майже всі називають предмет злочинного посягання, спосіб вчинення злочину, особу злочинця, різні сліди та обставини вчинення злочину. Щодо інших елементів, то вони так чи інакше належать до об'єктивної оцінки події та можуть бути об'єднані в єдине поняття – «слідова картина» події злочину в найширшому її розумінні. Дійсно, обстановка, умови, причини, обставини тощо – все це сліди, тобто якісь зміни в матеріальному середовищі, які можна уявити як слідове середовище – «картину», причому вона включає сліди обстановки та умов, що передують злочину, і сліди безпосередньо злочину, що утворилися під час вчинення злочину й приховання його слідів [7, с. 33].

Таким чином, за висновками М. В. Салтевського, більшість авторів виділяють елементи, які можна звести до чотирьох основних: а) предмет безпосереднього замаху; б) спосіб вчинення злочину в його широкому розумінні; в) «слідова картина» в її широкій інтерпретації; г) особа злочинця [5, с. 287]. Проаналізовані структури криміналістичних характеристик, запропоновані останнім часом, також в основному виділяють елементи, які можна звести до чотирьох основних, виділених М. В. Салтевським та підтриманих деякими ученими (В. К. Лисиченком, П. М. Кубраком, В. К. Чаюком та ін.) [5, с. 264].

Отже, наведений перелік елементів криміналістичної характеристики злочинів не є вичерпним і повинен уточнюватися і поповнюватися у міру появи нових криміналістичних знань. Розроблені наукою криміналістики характеристики злочинів вже довгий час успішно застосовуються на практиці і є невід'ємною частиною методики криміналістики.

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня / Р.С. Белкин // Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы. – 2000. – № 7. – С. 11-17.
2. Карнаухов О.В. Криміналістична характеристика, її місце у криміналістичному забезпеченні дізнання в справах про контрабанду / О.В. Карнаухов // Митна справа. – 2009. – № 1. – С. 16-21.
3. Митричев С. Методика расследования отдельных видов преступлений / С. Митричев // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1973. – № 10. – С. 28-38.
4. Образцов В.А. О криминалистической характеристике преступлений / В.А. Образцов // Вопросы борьбы с преступностью. – 1986. – № 25. – С. 100-108.
5. Салтевский М.В. Криминалистическая характеристика: структура, элементы / М.В. Салтевский // Специализированный курс криминалистики: учебник. – К., 1987. – С. 310.
6. Сергеев Л.А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений. Руководство для следователей / Л.А. Сергеев. – М.: Юридическая литература, 1971. – 752 с.
7. Яблоков Н.П. Криминалистическая характеристика преступлений / Н.П. Яблоков // Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы. – 2001. – № 4. – С. 33-39.